

нормальним явищем для даного віку. Зокрема, у школі мистецтв хоч і нижчий процентний відсоток дітей з пізнавальною мотивацією, проте вона росте до четвертого класу і можна простежити її динаміку, це можна пояснити особливостями методів та підходів у викладанні навчальних дисциплін.

Означені дані не дають цілісного уявлення про дану проблему, а лише показують один із її аспектів, який аргументує потребу у подібних дослідженнях. Перспектива подальшого наукового вивчення, на нашу думку, полягає у потребі дослідження успішності учнів 2, 3, 4 класів та їх зв'язок із домінуванням пізнавальних мотивів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Маркова А.К. Матис Т.А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения: Пособие для учителя [Текст] / А.К. Маркова, Т.А. Матис, А.Б. Орлов – М.: Просвещение, 1990. – 212 с.
2. Матюхина М.В. Мотивация учения младших школьников [Текст] / М.В. Матюхина. – М.: Просвещение, 1984. – 198 с.
3. Савчин М., Василенко Л. Вікова психологія [Текст] / М.В. Савчин, Л.В. Василенко. – К. : Академвидав. (Альма-матер), 2005. – 360 с.
4. Щукина Г.И. Актуальные вопросы формирования интереса в обучении [Текст] / Г.И. Щукина – М.: Просвещение, 1984. - 176 с.

Бакалець Т.

Науковий керівник – канд. псих. наук Адамська З. М.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ-МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Ситуація, що склалася в сучасному суспільстві вимагає активнішого впровадження психологічних знань і навичок в систему освіти і життя загалом. Особливого значення набуває комунікативна компетентність особистості як здатність, що сприяє налагодженню контактів з іншими людьми, здійсненню ефективної діяльності та є характеристикою, яка спрощує досягнення власної мети. Сформованість адекватного уявлення психолога про власну професійну компетентність спонукає його до вдосконалення професійної майстерності, впливає на його уявлення про цінність власної особистості, певною мірою формує самооцінку, рівень домагань.

Підґрунтям у вирішенні проблеми підготовки майбутніх психологів до професійної комунікації є філософські та психологічні концепції спілкування. Так, науковцями (О.О. Вербицький, Ю.М. Ємельянов, М.П. Зажирко, М.О. Коць, В.В. Каплінський, Л.А. Петровська, С.В. Петрушин та ін.) вивчалися психолого-педагогічні умови та засоби розвитку комунікативного потенціалу особистості. Окремі сторони процесу розвитку комунікативної компетентності майбутніх психологів аналізуються в працях Л.В. Долинської, М.В. Шевченко, Л.Г. Терлецької, Н.В. Чепелевої, Т.І. Федотюк, Л.І. Уманець та ін., однак низка аспектів цієї проблеми ще залишаються нерозкритими. Тому **метою** нашої статті є теоретичний огляд досліджень, що склались у сучасній вітчизняній та зарубіжній психологічній науці щодо особливостей розвитку комунікативної компетентності майбутніх психологів.

Розвиток комунікативної компетентності посідає особливе місце в підготовці майбутніх психологів. Оскільки професія практичного психолога відноситься до соціономічних видів праці, де спілкування зі сторони, що супроводжує трудову діяльність, перетворюється у професійно значущу, суттєву сторону. Всі основні напрямки роботи практичного психолога (сприяння становленню особистості дитини, розвитку її здібностей, психодіагностика, психологічне консультування, психокорекція, профілактика, просвітницька діяльність тощо) здійснюються через організацію спілкування з учасниками педагогічного процесу.

Деякі дослідники розглядають комунікативну компетентність в контексті соціально-психологічної компетентності. Так, А.М. Сухов і А.О. Деркач трактують комунікативну компетентність як, по-перше, особистісну властивість, по-друге, як знання про способи орієнтації у різних ситуаціях і вільне володіння вербальними та невербальними засобами спілкування. До контексту соціально-психологічної компетентності як багатовимірного явища відносять також перцептивну компетентність та компетентність в сфері взаємодії [7].

О.Є. Прозорова в комунікативній компетентності вбачає інтегральну особистісну якість, яка забезпечує ситуативну адаптивність та вільне володіння вербальними та невербальними засобами

спілкування [4], оскільки під комунікативною компетентністю слід розуміти «цілісно-особистісне утворення, яке формується в процесі спілкування та забезпечує можливість адекватного відображення психічних станів та особистісного складу іншої людини, правильну оцінку її вчинків, прогнозування на їх основі особливостей поведінки особистості, що сприймається» [4, с. 192].

Л.А. Петровська наголошує на тому, що комунікативна компетентність сприяє становленню міжособистісного спілкування. Тому особливої уваги набувають комунікативні здібності та умови, які супроводжують комунікативний контакт, а партнери-учасники, ситуація, задачі та взаємозв'язки між ними є варіативними складовими комунікативної компетентності [1]. Таким чином комунікативна компетентність практичного психолога в узагальненому вигляді передбачає розвиток адекватної орієнтації в самому собі – власному психологічному потенціалі, потенціалі людини, що потребує його допомоги, ситуації та задачі процесу спілкування.

Ю.М. Ємельянов трактує комунікативну компетентність як здатність особистості до орієнтації в ситуаціях, що базується на знаннях і чуттєвому досвіді, і ставить акцент на тому, що ця здатність передбачає соціально-психологічне навчання. Оскільки комунікативна компетентність набувається в соціальному контексті то основним фактором її розвитку є досвід людини, її загальна ерудиція та певні здібності [3].

Т.О. Вольфорська розглядає комунікативну компетентність як рівень сформованості особистого досвіду, який допомагає людині у межах власних здібностей та соціального статусу успішно функціонувати в суспільстві [5].

Ю.М. Ємельянов, О.В. Прозорова до структури комунікативної компетентності відносять: 1) безпосередні дії в акті комунікації (вміння та навички спілкування); 2) знання про закономірності спілкування (комунікативні властивості власні та інших людей) [4].

М. Ейзей та Дж. Дарлей під компетентністю взаємодії розуміють здатність створювати нові зразки виконання ролі шляхом реконструювання знайомих, набутих на практиці прикладів, що дає змогу діяти в специфічних змінах ситуацій взаємодії [2].

Варто відзначити, що в структурі комунікативної компетентності більшість дослідників (Б.Г. Ананьев, Г.М. Андреева, І.А. Богачок, Н.В. Бордовська, М.С. Каган, О.О. Леонтьев, Л.М. Мітіна, В.М. Панкратов, В.М. Панфьоров, Н.І. Шевандрин, В.М. Шепель та ін.) виділяють такі компоненти:

- гностичний компонент – система знань про сутність, структуру, функції та особливості спілкування загалом та професійного зокрема; знання про стилі спілкування, зокрема, про особливості власного комунікативного стилю; творче мислення, внаслідок якого спілкування виступає як різновид соціальної творчості;

- конативний компонент – загальні та специфічні комунікативні вміння, які дозволяють успішно встановлювати контакт з іншою людиною, адекватно пізнавати її внутрішні стани, керувати ситуацією взаємодії з нею, застосовувати конструктивні стратегії поведінки у конфліктних ситуаціях; культура мовлення; експресивні уміння, які забезпечують адекватний до висловлювань міміко-пантомімічний супровід; перцептивно-рефлексивні уміння, які забезпечують можливість пізнання внутрішнього світу партнера по спілкуванню та розуміння самого себе;

- емоційний компонент – гуманістична установка на спілкування, інтерес до іншої людини, готовність вступати з нею в особистісні, діалогічні взаємини, інтерес до власного внутрішнього світу; розвинуті емпатія та рефлексія; високий рівень ідентифікації з виконуваними професійними та соціальними ролями; позитивна Я-концепція; адекватні до вимог професійної діяльності психоемоційні стани.

Надзвичайно важливим є розуміння того, що комунікативна компетентність психолога передбачає не лише вміння вести діалог з клієнтом, а й орієнтацію на партнера як рівноправного суб'єкта спілкування. Це активна взаємодія, взаєморозуміння, діалог психолога та клієнта. Діалог є найціннішим засобом діяльності психолога, а діалогізм найважливішою його професійною якістю [6]. Ознака діалогічної особистості – подолання доміант, що забезпечує відкритість іншому, спрямованість власної свідомості на розуміння «Я-іншого».

Отже, в результаті короткого теоретичного аналізу, можна зробити висновок про те що, комунікативна компетентність – це система внутрішніх ресурсів ефективної взаємодії: позицій спілкування, ролей, стереотипів, установок, знань, умінь, навичок. Крім особистісних особливостей до комунікативної компетентності входять особливості пізнавальних процесів й емоційної сфери. Загалом комунікативна компетентність пов'язана з адекватним використанням

усієї палітри можливостей професії психолога. Нажаль, сучасний стан суспільних процесів дозволяє констатувати той факт, що природне формування комунікативної компетентності не відповідає вимогам соціальної дійсності. Цю проблему дозволяє вирішити цілеспрямоване формування комунікативної компетентності в процесі соціально-психологічного тренінгу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вольфовська Т.О. Комунікативна компетентність особистості як умова взаєморозуміння та досягнення згоди / Психолого-педагогічна наука і суспільна ідеологія: Матеріали методологічного семінару АПН України, 12 листопада 1998 р. - К.: Гнозис, 1998. - 605 с
2. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю.Н. Емельянов. – Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1985. – 166 с.
3. Коць М.О. Комунікативна компетентність як складова професіоналізму майбутнього педагога // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. - №1 – С. 52-55.
4. Низовець О.А. Теоретико-методологічний аналіз феномену комунікативної компетентності //Актуальні проблеми психології. - Київ-Ніжин: Видавництво НДУ, ДС «Міланік», 2007. - Том 10, вип. 1. - с 51-53.
5. Петровская Л.А. Компетентность в общении: социально- психологический тренинг. / Л.А. Петровская.- М.: Изд-во МГУ, 1989. - 216 с.
6. Прозорова Е.В. Педагогические условия развития коммуникативной компетентности // Мир психологи. - 2002. - № 2. - с. 191 - 202.
7. Чепелева Н.В. Особистісна підготовка практикуючого психолога // Основи практичної психології / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін.: К.: Либідь, 1999. - с 242-249.

М'ялковської О.

Науковий керівник – доц. Радчук Г. К.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ ПОДРУЖНІХ КОНФЛІКТІВ В МОЛОДІЙ СІМ'Ї

Актуальність проблеми. Проблема подружніх конфліктів у молодій сім'ї є на сьогодні дуже актуальною, адже дослідження М.І. Алексєєвої, Т.В. Говорун, С.В. Дворняка, В.І. Зацепіна, Т.С. Кириленко, С.В. Ковальова, О.С. Кочаряна, М.М. Обозова дозволяють стверджувати про наявність кризи, в якій опинилась сьогодні українська сім'я як елемент соціальної системи суспільства. Ознаками такої кризи є: високий рівень незадоволеності подружнім життям, дисфункційний розвиток взаємин у шлюбі, конфліктність, стійка орієнтація подружжя на розлучення та малодітну сім'ю, нездатність досягти злагоди, зростання кількості розлучень тощо. Під цим кутом зору стає зрозумілим, що сім'я, особливо на початковій стадії її розвитку, потребує психологічної підтримки та допомоги.

Проблемою сімейних конфліктів займалися як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники. Однак попри значний обсяг теоретичної та прикладної розробки цієї проблеми, вона і досі викликає гострі дискусії. У літературі немає єдиної думки щодо комплексного підходу до діагностики сімейних взаємин, недостатньо розроблені шляхи попередження та подолання виникнення протиріч у сім'ї. Значної уваги потребує теоретичне та експериментальне дослідження причин виникнення подружніх конфліктів у молодій сім'ї, яка легко піддається впливу різноманітних зовнішніх і внутрішніх негативних чинників. Очевидна актуальність, недостатня розробленість та перспективність дослідження цієї проблеми зумовили вибір теми наших наукових пошуків.

Мета дослідження – дослідити особливості подружніх конфліктів у молодій сім'ї і визначити вплив сенсожиттєвих орієнтацій партнерів на їх виникнення. Згідно з поставленою метою визначено такі **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати теоретичні підходи до проблеми виникнення подружніх конфліктів в молодій сім'ї у вітчизняній і зарубіжній психології.
2. Виявити причини виникнення сімейних конфліктів в молодій сім'ї.
3. Проаналізувати взаємозв'язок сенсожиттєвих орієнтацій подружжя та рівень конфліктності у сім'ї.
4. Розробити методичні рекомендації щодо попередження виникнення конфліктних ситуацій в молодій сім'ї.

Висвітлення проблеми. Подружній конфлікт – це зіткнення протилежних сторін партнерів, яке веде або до ризику зруйнувати стосунки, або вийти на їх новий рівень.